

1864-KANONEN PÅ NORDBY HAVN

Af Peter Willumsen, Fanø Marineforening

De få danske lyspunkter under 1864-krigen blev især leveret af Flåden. Her er det nærliggende at tænke på fregatten Jyllands slag ved Helgoland. Mindre kendt er Vesterhavshotillens succesrige forsvar af Vadehavsøerne igennem det halve år, krigen varede.

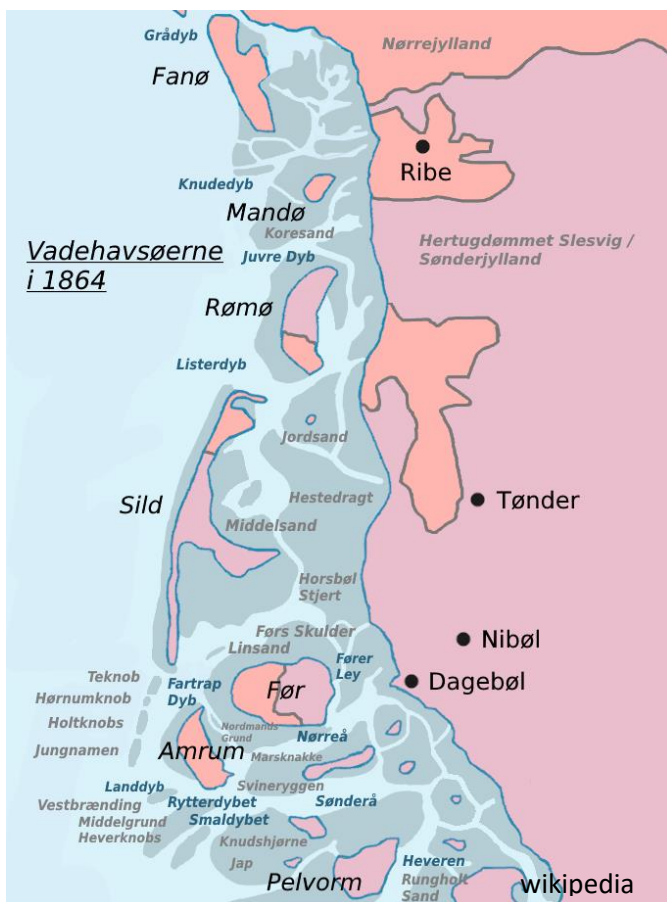

*Kaptajnøjntant
Otto Christian
Hammer*

Flotillens chef var Kaptajnøjntant O. C. Hammer, der havde et indgående kendskab til området som aktiv dér under Den første Slesvigske Krig (1848-50) og som Krydstoldinspektør på Vestkysten fra 1851 til 1864. Hans udnævnelse til flotillechef var velvalgt.

Den flotille Kaptajnøjntant O. C. Hammer rådede over til at forhindre Vadehavsøerne fra Fanø til Pelworm i falde i fjendens hænder, omfattede 2 u-armede dampskibe, der tjente som kommandofartøjer, 8 kanonjoller med 30 og 60 pounds kanoner og hver en besætning på 22-mand, 15 mindre sejlskibe, 160 infanterister samt et batteri med seks 24-punds kanoner opstillet på Fanø. Kanonjollerne blev kalfatret på Fanøs skibsværfter og ekstra personel taget i tjeneste. Vinterens isgang og indefrosne skibe gjorde imidlertid operationerne vanskelige i starten.

Fanø var udset som hovedkvarter, men var dårligt skikket dertil, fordi øen var truet af fjendens langtrækkende riflede kanoner på fastlandet.

Kortet til venstre viser Vesterhavshotillens operationsområde og angiver i forskellige farver de områder, der var underlagt hhv. kongeriget Danmark og hertugdømmet Slesvig/Sønderjylland ved 1864-krigens start.

Flotillen havde i måneder succes med at holde fjenden fra Vadehavsøerne, og gjorde selv landgang i besatte områder for at nedkæmpe tyskvenlige optøjer og for at ødelægge fjendens flydende materiel. Dette er vist på hosstående samtidige kobberstik af Dagebøl-operationen i juli 1864.

Andre af flotillens opgaver var at understøtte Vesterhavseskadren, med fregatten Jylland i spidsen, med blandt andet kul og proviant.

Carl Bogøe. En Afdeling af Vesterhavs-Flotillen ødelægger Fjendens Transportbåde ved Dagebøl d. 12te Jul. 1864.

Samtidigt kobberstik af Carl Bogøe, der skildrer at en afdeling af flotillen ødelægger fjendens transportbåde ved Dagebøl den 12. juli 1864 for at forhindre, at de kunne bruges til at bringe tropper til Vadehavsøerne. Rigsarkivet.

Det lykkedes flotillen at holde fjenden stangen i omkring 6 måneder, men i midten af juli 1864 lykkedes det østrigerne at besætte Før, Sild og Rømø. Dette var de sidste kampe mellem parterne inden våbenstilstanden af 20. juli 1864. På det tidspunkt havde fjenden erobret alle Vadehavsøerne bortset fra Fanø.

Vesterhavsflotillen må siges at have udført sine ordrer på glimrende vis med begrænsede midler og på trods af dårlige kommunikationsforhold til et vrangvilligt og "micro-managing" Marineministerium.

24-PUNDS KANONEN PÅ FANØ

Fanø Marineforening opstillede i 1992 på havnen i Nordby en 24-punds forladekanon af den type, der indgik i Vesterhavsflotillens arsenal. Kanonens midlertidige rapert af bøg brast sammen i efteråret 2024, hvorfor der blev igangsat et projekt for at få kanonen "på fode" igen. Nu står den sandblæste og nymalede kanon på sin gamle plads på Nordby havn på en rapert af egetræ fremstillet efter originale tegninger af tømrermester Arne Wohlert. Hele molevitten vejer omkring 3 tons.

Projektet er muliggjort gennem donationer fra Fanø Sparekasses Fond og Lauritzenfonden, og ved assistance fra Fanø Kranservice, Rasmus Brinch, Nordby Renovation, Henning Brinch Hansen og andre.

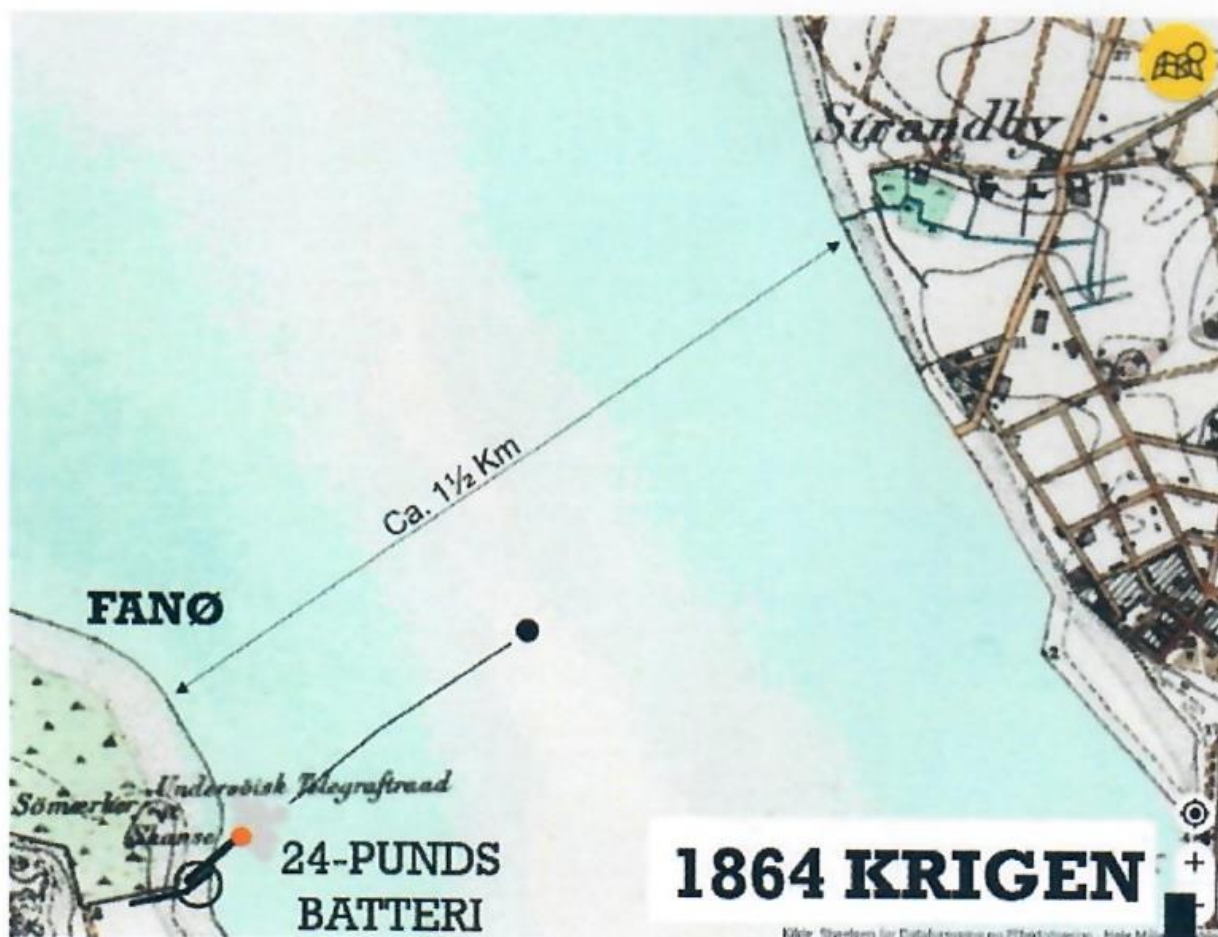

HISTORIEN BAG KANONEN

Kanonen blev støbt i 1824 i Sverige, og seks af slagsen indgik i Vesterhavshotellens forsvar af Fanø under 1864-krigen. Skansen med de seks kanoner lå på det allernordligste af Fanø, hvor den stadig kan anes i terrænet. Herfra dækkede batteriet tidevandsrenderne mellem fastlandet og øen samt indsejlingen til Nordby. Den effektive rækkevidde for disse kanoner var fra 300 til 1.000 m med en maksimal – og meget upræcis - rækkevidde på op til 3.600 m. Afstanden til fastlandet var små 2 Km, hvorfor kanonerne kun rigtig var til fare for skibe i tidevandsrenderne. Til gengæld var kanonerne selv sårbare over for fjendens riflede kanoner, der både kunne skyde længere, og var mere præcise.

Efterretninger anslog, at der var stationeret 2.000 østrigske tropper i Strandby lige over for nordspidsen af Fanø. Ifølge lokale øjenvidner gik østrigerne en gang i bådene for at gøre landgang på Fanø, men de opgav forehavendet efter kanonsalver fra batteriet.

Batteriets eksistens og Vesterhavshotellens aktiviteter var årsagen til, at Fanø – som den eneste af Vadehavsoerne – var ubesat af fjenden ved våbenstilstanden i juli 1864.

Kort fra slutningen af 1800-tallet, altså efter at Esbjerg var anlagt, der viser placeringen af 24-punds batteriet i relation til fjendens overgangssted ved Strandby på fastlandet.

En vej i Nordby er opkaldt efter O.C. Hammer, hvis livshistorie, som ligger til grund for denne beretning, kan læses i "Kaptajnøjntant O. C. Hammer – En livsskildring" skrevet af R. Hammer og udgivet på Hagerups forlag i 1928.